

NORDISK
NUMISMATISK
ÅRSSKRIFT
1944

NORDISK NUMISMATISK UNION

DANSKE MYNTER FRA 12. TIL 17. ÅRHUNDRE, FUNNET I NORGE

AV

HANS HOLST

Av tidligere publiserte funnoversikter¹ fremgår det at engelsk og tysk mynt har spillet en ganske betydelig rolle i Norge både i vikingetiden og senere. Etter vårt lands politiske historie venter vi at noe liknende skal være tilfellet med dansk mynt. Dette bekreftes da også av myntfunnene for de tidsperioder det gjelder: vikingetiden og unionstiden, mens det fra den mellomliggende tid, 12.—14. århundre, nesten ikke forekommer funn av danske mynter i Norge. Vikingetidens danske innslag i norske myntfunn er vel kjent,² derimot ikke unionstidens. Fra Kalmarunionen ble opprettet under Erik av Pommern til langt inn i 19. århundre har det dog sirkulert en mengde danske³ mynter (fra den nevnte unionstid) i Norge. Det kan derfor være av interesse å se hva funnene har bevart av denne omlopsmasse. Det er ikke så ganske lite, og vi skal derfor i den følgende oversikt stanse omkring 1628, det året da Christianiamynten ble opprettet, og la fortsettelsen følge senere. I tiden fra Erik av Pommern til Christian IV var det lange perioder da myntningen i Norge selv var opphørt eller utilstrekkelig. Behovet for fremmede mynter har vel derfor ofte vært ganske stort. Dog synes det ikke å ha vært noen større tilgang på danske mynter før Christian IV etter funnene å dømme (se flg. oversikt).

Alt i alt kjennes der fra ca. 1100 til ca. 1628 i det nåværende Norge 118 funn med over 1200 danske mynter, herav 3 funn med 5 mynter fra tiden før 1400. Disse myntene fordeler seg slik: Sven Grade 2, Knud V Magnussøn 1, Magnus Eriksson (Lund 1332—1360) 1, Erik Klipping 1, Erik av Pommern ca. 76, Christopher av Bayern 6, interregnet 1448 ca. 20, Christiørn I ca. 157, Hans ca. 190, Christiørn II ca. 42, Fredrik I ca. 15,

¹ Årsskr. 1936 s. 5 ff.; 1938 s. 89 ff.; 1939 s. 103 ff.; 1940 s. 94 ff.; 1941 s. 207 ff.; 1943 s. 56 ff.

² Årsskr. 1943 s. 59.

³ Etterat den selvstendige norske utmyntning er opphørt, forstår vi i unionstiden ved »danske« mynter sådanne som ikke er preget ved mynttinnretninger i Norge, men ved andre myntsteder i det dansk-norske monarki.

Christian III ca. 29, Fredrik II ca. 58, Christian IV (til omkr. 1628) ca. 604.

Funnmyntene fra Erik av Pommern består av 14 sterlinger fra Næstved og 9 fra Lund, 29 krone-brakteater, 1 »lebard«-brakteat, 1 gros fra Lund samt 22 ubestemte »småmynter«, visstnok for det meste brakteater. Samtlige 6 mynter fra Christopher av Bayern er Malmøhvider. Det samme er tilfellet med de 20 myntene fra interregnet 1448 og de 157 fra Christiørn I. Fra kong Hans har vi 2 Malmøskillingen og ca. 188 hvider, hvorav 53 fra Malmø, 5 fra Aalborg og 2 fra Kjøbenhavn, mens myntstedet ikke er angitt for de resterende ca. 128. Av de 42 funnmyntene fra Christiørn II er 28 bestemt som klippinger (fra Malmø), mens de øvrige bare har fått betegnelsen »mynter«. Fredrik I er i norske funn representert med følgende danske mynter: 1 fireskilling, preget 1532 i Kjøbenhavn; 7 søslinger, hvorav 3 fra 1524 og 1 fra 1525; 1 brakteatblaffert; dessuten 6 ubestemte »mynter«. Funnmyntene fra Christian III består av 1 halvdalet (½ gyldengroschen) 1547, 1 fireskilling 1535 fra Kjøbenhavn, 4 toskillingen (1 klipping fra 1535 og 3 runde fra 1536), 1 skilling 1551 og 17 brakteatblaffertes; dessuten 5 der bare er betegnet som »sølvmynter« (2 av dem er dog antagelig klippinger fra 1535 og 1 er preget i 1536). Fra Fredrik II fins det i norske funn følgende danske mynter: 18 markstykker (2 med årstallet 1560, 2 med 1561, 12 med 1563 og 2 med 1564); 6 toskillingen (1 med årstallet 1560, 2 med 1562, 2 med 1563 og 1 klipping med 1564); 18 skillingen (16 med årstallet 1563, 1 med 1583 og 1 med bortslitt årstall); dessuten 16 »sølvmynter« som ikke er nærmere bestemt. Av de 604 danske funnmyntene fra Christian IV, i tiden før eller like etter* Christiania-myntens opprettelse, tilhører 531 et eneste funn (fra Kråkenes, Fjøsanger s., Fana p., Hordaland); disse 604 mynter fordeler seg slik: 1 krone 1619; 1 »klumpkrone« 1624; 8 markstykker 1613—15 og 1617; 11 åtteskillingen 1606—1608 og 1622—1624; 5 seksskillingen 1625 (»Dütchen«, $\frac{1}{16}$ Taler) og 1629⁴; 2 »kronfireskillingen« 1620; 2 fireskillingen 1618 og 1630⁴; 4 større »rytterpenger« (fireskilling lybsk u. å.); 115 toskillingen 1604—1605, 1618, 1621, 1622, 1624—1627 og 1629⁴; 20 mindre »rytterpenger« (toskilling lybsk u. å.); 2 »kronskillingen« 1619; 375 skillingen 1595, 1605, 1608—1609, 1611—1624; 41 søslinger lybsk 1623—1625; 2 hvider 1614 og 1624; 5 brakteater; endelig 10 mynter der bare er betegnet som »sølvmynter«, hvorav 8 »store«.

* Disse årene, der bare faller litt etter Christiania-myntens opprettelse, er tatt med her, da det gjelder et samlet funn (en myntskatt) med sluttmynt fra 1630.

Fra slutten av vikingetiden til Valdemar Seiers død.

Fra denne tid kjennes bare 3 danske mynter. De tilhører den bekjente, store myntskatt fra *Dali*, Stavsjø (Balleshol) sogn, Nes prestegjeld, Hedmark. Her kom de for dagen i 1840 og ble innsendt til Universitetets Myntkabinett sammen med den øvrige skatt. To av dem er preget for Sven Grade, 1146—1154 og 1157; den ene av disse mynter er en Viborgpenning (Hauberg^I s. 349, pl. I, 3), den andre en brakteat som muligens har gjelddt for en halvpenning (Hauberg^I l. c., pl. I, 5). Den tredje mynten er en brakteat (halvpenning?) fra Knud V Magnussøn, 1146 og 1154—1157 (Hauberg^I l. c., pl. I, 4). — Dæliskatten er nedlagt ca. 1200. Se for øvrig Årsskr. 1936 s. 14 B. 1 og 1938 s. 98 nr. 20 samt 1939 s. 110 nr. 18.

Fra Valdemar Seiers død til Erik av Pommern.

De to sikkert bestemte danske funnmynter fra denne periode tilhører de såkalte borgerkrigsmynter. — Den eldste av dem er en kobberpenning fra Erik Klipping, 1259—1286 (Hauberg^{II} s. 116 nr. 3). Det er én av »offermynten« fra *Storhamarstranda*, Vang s. og p., Hedmark. Disse myntene ble funnet i årene 1929—1935 og oppbevares nå i Hedmarks-museet ved Hamar. Se Årsskr. 1937 s. 34. — Den yngste funnmynten er en kobberpenning, preget i Lund for Magnus Eriksson i tiden 1332—1360 (Hauberg^{II} s. 153 nr. 4; Ramus og Devegge pl. XXX, LIX). Den er funnet i 1878 på *Sørenga* i Gamlebyen, Oslo, hvorfra den samme år innsendte til Universitetets Myntkabinett.

Fra Erik av Pommern til Christian III.

Fra denne og den følgende periode foreligger det så mange funn at det vil være formålstjenlig å ordne dem fylkesvis.

Østfold er representert med en myntskatt og enkeltfunne mynter fra en gammel kirketuft (kirkefunn). — I den førstnevnte lå det »11 danske mynter fra interregnet 1448 (antagelig hvider), 64 fra Christiørn I (Malmö-hvider), 95 fra Hans (antagelig hvider), 13 fra Christiørn II og 6 fra Fredrik I«. Til dette funn hørte dessuten »en norsk mynt fra erkebiskop Olav Engelbrektsson« samt »tre svenske mynter, hvorav to fra Sten Sture (d. y.?) og en fra Gustav Vasa«. Denne myntskatt er ifølge opptegnelser i Myntkabinettets arkiv funnet før 1826 i nærheten av Moss. Den er antagelig nedlagt i erkebiskop Olav Engelbrektssons siste urolige år, i ethvert

fall før 1540. De ikke-danske mynter er tatt med her, da skatten ikke er registrert i min oversikt over myntskatter i Årsskr. 1936 s. 5 ff. — Kirkefunnet er fra *Rødenes kirke* (iflg. Dietrichson bygget før 1250), Rødenes s. og p. Det består som alminnelig ved kirkefunn av en rekke enkeltfunn. Disse innkam til Universitetets Myntkabinett i årene 1886 og 1887. Blant dem var det 9 brakteater fra Erik av Pommern: 7 kronebrakteater av typen Schive XIII. 20, Hauberg ^{III} s. 32 fig. 10 og 2 som Schive XIII. 21, Hauberg ^{III} l. c. Derneft fantes 2 klippinger fra Christiørn II av type som Schive XV. 13 og 16; jfr. Schou U. A. 27 og U. A. 30. Endelig var der 1 brakteatblaffert fra Fredrik I; den var lik Schive XVII. 5, Schou U. A. 40.

Fra Akerfhus foreligger det en myntskatt (depotfunn) og to løsfunn. — Myntskatten er fra gården *Melleby*, Nordby s., As p. (Årsskr. 1936 s. 18 F. 2). Den kom for dagen i 1848 og består av 16 klippinger fra Christiørn II. Disse myntene kan nå ikke lenger identifiseres. Men det formodes at samtlige eller iallfall de fleste av dem har vært Malmøklippinger. — Løsfunnene er begge fra *Hovedøya*, Østre Aker s. og p. Det ene inneholdt en gros, preget i Lund for Erik av Pommern (Hauberg ^{III} s. 42 fig. 18; Bruun 3713 ff.). Den innkam til Universitetets Myntkabinett i 1932. — Åtte år før, i 1924, var det andre funnet kommet: en Aalborghvid fra kong Hans.

Alle de danske funnmyntene i Oslo fra denne periode stammer fra Gamlebyen. Tre av dem tilhører en myntskatt; resten er løsfunn. — Den nevnte myntskatt er kommet fra *Oslo Ladegård* i 1877 (Årsskr. 1936 s. 17 E. 1) og inneholdt bl. a. 3 Næstvedsterlinger fra Erik av Pommern (Schive XIII. 15; jfr. Hauberg ^{III} s. 28 fig. 8). — De 7 løsfunnene bringer mynter fra 15. århundre til Fredrik I's tid: »Fire eldre norske og danske mynter, hvoriblant en utydelig brakteat«, som i 1868 innkam til Universitetets Myntkabinett fra *Sørenga*, dekker kanskje tiden fra Erik av Pommern til Christiørn II. — En Malmøhvid, slått under interregnet 1448, ble funnet i 1924 nær *St. Hallvards plass*. — På tomten til *St. Hallvardskirken* (iflg. Dietrichson oppført 1103—1130, nedrevet 1867) fant man i 1865 en Malmøhvid fra Christiørn I. — To liknende mynter fra den samme konge ble i 1900 innsendt til Universitetets Myntkabinett fra *Saksegården* og én i 1878 fra *Mindet*. Dessuten kom det samtidig herfra 3 Malmøhvider fra kong Hans. — Denne fyrste er for øvrig også representert ved en Malmøhvid fra »*Smålensbanens tomt*«, innsendt 1892, og ved »en dansk sølvmynt«, antagelig en hvid, funnet 1868 på tomten til *Mariakirken* (iflg. Dietrichson

oppført ca. 1050, nedrevet ca. 1542). — Endelig har vi fra Fredrik I's tid en søsling, som i 1878 innkom fra *Sørenga*.

Danske mynter er i Hedmark representert ved 9 funn. Av disse er det ett som inneholder en myntskatt (depotfunn) og et annet som tilhører kategorien offerfunn. Resten består av løsfunn, hvorav ett fra en gammel kirketuft (kirkefunn). — Myntskatten kom for dagen i 1878 på *Storhamar* (»Kolkin«), Vang s. og p. Av herhen hørende mynter inneholdt den 2 Malmøhvider fra Christopher av Bayern, 4 Malmøhvider fra interregnet 1448, 32 Malmøhvider fra Christiørn I og 34 Malmøhvider fra Hans (Årsskr. 1936 s. 19 F. 6). — Blant de offermynter som 1929—1935 innkom fra *Storhamarstranda*, Vang s. og p., og som nå oppbevares i Hedmarksmuseet, var også følgende fra denne periode: 4 mynter fra Erik av Pommern, hvorav 2 Lundesterlinger og 2 brakteater av kronetypen, 2 Malmøhvider fra interregnet 1448, 16 Malmøhvider fra Christiørn I, 12 Malmøhvider og 3 Aalborghvider fra Hans og 7 Malmøklippinger fra Christiørn II (Årsskr. 1937 s. 34). — Kirkefunnet ble gjort i 1890 på *Roko*, Løten s. og p. Her har det stått en gammel kirke, som i 1254 er nevnt i et pavebrev (Dipl. Norv. VI, 27) og etter sagnet ble brent av svenskene i 1567. Funnet består av en hvid, preget i Kjøbenhavn for kong Hans. — På kirkegården i *Inset* s., Kvikne p., ble det i 1859 funnet »tre små sølvmynter fra Christopher av Bayern og Hans«. Det synes her å dreie seg om hvider, og av disse har iallfall Christophers vært dansk(e), preget i Malmö (Aarsb. 1871 s. 124 f.). — Christiørn I's Malmøhvider er representert med ett eksemplar i et løsfunn fra 1848 fra Hamar domkirkes ruiner på *Storhamar* (kirken er iflg. Dietrichson oppført ca. 1160, brent av svenskene 1567), Vang s. og p., og et annet i et liknende funn som i 1881 ble gjort på *Hølingstad*, Løten s. og p. — Dessuten har vi en Malmøhvid fra Christiørn I, funnet i året 1869 på *Hemstad*, Stange s. og p. — Omtrønt 100 alen østenfor Hamar domkirkes ruiner (på *Storhamar*, Vang s. og p.) fant man i 1881 en klipping fra Christiørn II (jfr. Schive XV. 13 og Schou U. A. 27) og en fireskilling 1532, preget i Kjøbenhavn for Fredrik I (Schive XVII. 1, Schou 18 ff.). — Fra Fredrik I har vi også en søsling med bortslitt årstall (jfr. Schou pl. IV nr. 126), »funnet 1941 sammen med en svensk 2 øre 1573 under golvet i *den gamle klokkegården* i Løten s. og p. Denne gård er visstnok oppført omkring 1735, men står etter all sannsynlighet på en eldre hustomt«.

Fra Oppland foreligger det en myntskatt og to kirkefunn. Myntskatten ble innsendt til Universitetets Myntkabinett fra *Heidal* s., Sel p., omkring 1834 og besto av »13 små sølvbrakteater, antagelig fra tiden

1400—1500 e. Kr.» (Årsskr. 1936 s. 7 E. 2). Der er her grunn til å anta at det dreier seg om Erik av Pommerns brakteater, som jo også ellers forekommer i norske funn fra denne tiden. — Av de to kirkefunn er det ene gjort i 1880 i *Loms kirke* (ifølge Dietrichson oppført før 1270), Lom s. og p. Herfra innkom det en brakteat av kronetypen, preget under Erik av Pommern (Schive XIII. 20, Hauberg III s. 32 fig. 10). Dessuten innsendtes en klipping fra Christiern II. — Det andre kirkefunnet stammer fra *Hedal kirke* (iflg. Dietrichson bygget før 1327), Hedal s., Sør-Aurdal p. Her fant man i 1902 bl. a. en kronebrakteat fra Erik av Pommern og 2 Malmøhvider fra resp. interregnet 1448 og Christiern I.

Buskeruds bidrag av danske funnmynter består utelukkende av løsfunn, hvorav flere fra to kirker (kirkefunn). Fra tuften til *Ål gamle kirke* (iflg. Dietrichson oppført 1309, nedrevet 1880), Ål s. og p., innkom det i 1880 til Myntkabinettet en kronebrakteat fra Erik av Pommern (Schive XIII. 20, Hauberg III s. 32 fig. 10). Samme år innsendtes også 2 Malmøhvider fra resp. Christiern I og Hans. Som tillegg hertil kom i 1891 ennå et eksemplar av Erik av Pommerns kronebrakteater. — En annen brakteat fra Erik av Pommern, der ser ut til å være av »lebard«-typen (Hauberg III s. 39 fig. 17), ble i 1881 funnet i *Torpe kirke* (iflg. Dietrichson oppført før 1327), Torpe s. og p. — På gården *Hverven*, Norderhov s. og p., ble det i 1837 funnet »3 sølvmynter fra kongene Christiern I og Hans«. Her er i ethvert fall Christiern I's »sølvmynter« = Malmøhvider. — Endelig har vi et løsfunn fra *Eiker* p. Det ble innsendt til Universitetets Myntkabinett i 1872 og består av en hvid, preget for kong Hans i København.

Også fra *Vestfold* foreligger det bare løst funne mynter, hvorav 8 fra kirkefunn. Disse siste har gitt mynter helt fra Erik av Pommerns tid. — Dette er således tilfellet med funnet fra *Sande kirke* (iflg. Dietrichson oppført før 1387, brent ned 1783, senere restaurert), Sande s. og p. Her ble det i 1840 under kirkens golv funnet »4 norske og danske brakteater«, der antas å tilhøre 14.—15. århundre, nærmere bestemt Erik av Pommerns regjeringstid. — I *Tønsberg* ble det i 1877 på tomten til *Olavskirken* (iflg. Dietrichson oppført før 1207, nedrevet 1536) funnet to danske mynter fra denne periode. Den ene er en Næstvedsterling fra Erik av Pommern, den andre en Malmøhvid fra Christiern I. — Det tredje kirkefunn med mynter fra Erik av Pommern er innsendt fra tomten til *Sandar gamle kirke* (iflg. Dietrichson oppført før 1315, nedrevet 1780—1790). Her ble det i 1904 funnet fra den nevnte myntherre en Næstvedsterling (Schive XIII. 15; jfr. Hauberg III s. 28 fig. 8) og en kronebrakteat (Schive XIII. 20, Hauberg III s. 32 fig. 10).

— Også fra gården *Kjerringvika*, Tjølling s. og p., har vi en mynt fra Erik av Pommern. Det er en Næstvedsterling, som ble funnet i 1944. — Fra gården *Jonsrud*, Sande s. og p., ble i 1892 en Malmøhvid fra kong Hans sendt inn til Universitetets Myntkabinett.

Telemark har avgitt 4 kirkefunn og 1 gårdsfunn med enkeltfunne danske mynter. I 1849 kom det inn til Universitetets Myntkabinett atskillige mynter fra *Bamble kirke* (iflg. Dietrichson oppført før 1250; eksisterer nå bare som ruin), Bamble s. og p. Således nevnes »to brakteater fra 15. århundre«, antagelig fra Erik av Pommerns tid. Dessuten er det anført »ti hvider fra Christiørn I og Hans«. Blant disse siste var det altså danske hvider, i ethvert fall fra kong Christiørn I (Malmøhvider). — Fra *Heddals (Hitterdals) kirke* (iflg. Dietrichson oppført før 1315, restaurert 1850), Heddal s. og p., innsendtes i 1864 flere funnmynter til Universitetets Myntkabinett. Således fant man under kirkens golv »syv små danske og norske sølvmynter«. Disse antas å ha vært hvider og andre småmynter fra Erik av Pommerns til Hans' tid. Fra samme sted skriver seg antagelig også »to små danske sølvmynter« som synes å kunne være fra Erik av Pommerns tid (sterlinger?). De ble for øvrig funnet sammen med to små tyske mynter, som formodes å ha vært Wittenpfennige fra Hamburg og Lübeck. — I muren til *Gjerpen kirke* (iflg. Dietrichson oppført før 1250, ombygget 1781 og 1871), Gjerpen s. og p., fant man i 1872 »en dansk sølvmynt fra 1524«, der antas å ha vært en søsling, preget 1524 for Fredrik I. — Fra denne myntherre stammer også en mynt som i 1900 ble funnet på *hovedgården på Jomfruland*, Skåtøy s. og p. Det er en søsling, preget 1524 i Ribe (Schou 6 ff.).

Aust-Agder har bare ett funn, en myntskatt, å oppvise med herhen hørende mynter. Skatten kom for dagen i 1913 på gården *Kvåle*, Bygland s. og p. Blant dens mynter var 14 fra Erik av Pommern, samtlige sterlinger, hvorav 7 fra Næstved og 7 fra Lund. I funnberetningen heter det at der var et par mynter til, og at disse var av omtrent den samme størrelse som de andre. Jfr. Årsskr. 1936 s. 18 E. 4.

Fra Rogaland har vi bare en Malmøskilling fra kong Hans (jfr. Schou 35). Den tilhører en liten myntskatt som i 1932 innkom til Stavanger Museum fra *Ryfylke*, dvs. den nordøstlige del av fylket. De øvrige myntene i dette funn var 6 norske skillinger fra Fredrik I og erkebiskop Olav Engelbrektsson.

I en myntskatt fra Hordaland lå det to danske mynter fra denne tidsperiode. Den ene er en Malmøhvid fra interregnet 1448, den andre en søsling, preget i 1525 for Fredrik I. Disse stykkene tilhører myntskatten

fra gården *Kråkenes*, Birkeland s., Fana p. Skatten kom for dagen omkring 1924. Se Åsskr. 1936 s. 22 G. 20. (Jfr. Aftenposten 29. oktober 1928, nr. 549). — Fra samme fylke har vi også to løsfunn. Det ene ble innsendt til Bergens Museum i 1916 og opplyses å være en Malmøhvid fra Christiern I. Den er funnet på *Kvinnherad kirkegård*, Kvinnherad s. og p. — Det andre funnet ble gjort på *Lysekloster* (stiftet 1146), Os s. og p. Det besto av en Næstvedsterling fra Erik av Pommern.

Den gamle, livlige handelsstad Bergen har ikke gitt oss noen danske funnmynter fra Erik av Pommern eller fra Christopher av Bayern. Men fra tiden 1448 til 1513 har vi »18 norske og 28 danske hvider«, hvorom vi ikke vet annet enn at de er preget under Christiern I og Hans. De ble funnet 1890 i *Lasarettbygningen*, *Sandviken*, og utgjør en myntskatt (Årsskr. 1936 s. 18 E. 6). Av denne har det nylig lyktes forfatteren å få opplysninger om 9 eksemplarer. Heretter var 7 stykker Malmøhvider fra Christiern I, mens 2 var norske hvider fra kong Hans (den ene med NORWDI, den andre fragmentarisk, men antagelig av samme art). — Ellers har vi fra Bergen bare to løsfunn. Det ene inneholdt en Malmøhvid fra Christiern I. Denne mynt ble funnet i 1910 på *St. Petri kirkegård*. — Det andre funnet ble gjort i 1913 på *Drægsalmenning* og består av en Malmøhvid fra kong Hans. Jfr. Bergens Museums tilvekstfortegnelse i Oldtiden V s. 7 nr. 15.

Fra Sogn og Fjordane har vi danske funnmynter bare fra *Hopperstad (Hoprekstad) kirke*, Vik s. og p. De ble sammen med andre sendt inn til Universitetets Myntkabinett i 1887. Kirken er ifølge Dietrichson oppført lenge før 1360. Dog er ingen av de danske myntene eldre enn fra Erik av Pommern. Fra denne konge fantes 9 brakteater med krone (Schive XIII. 20 og 21, Hauberg III s. 32 fig. 10). Videre var der en Malmøhvid fra Christopher av Bayern (Schive XIII. 28; jfr. Hauberg III s. 48 fig. 22), en Malmøhvid fra Christiern I (Schive XIII. 37 ff.; Schou I ff.) og en Aalborghvid fra Hans (Schou U. A. 102 ff.).

Sør-Trøndelag har ikke gitt mange danske mynter fra denne tid. Vi kjenner bare tre stykker: Det ene av disse ble i 1888 funnet under golvet i *Rissa kirke* (ifølge Dietrichson oppført lenge før 1589, senere nedrevet), Rissa s., Stadsbygd p. Det er en Malmøhvid fra kong Christiern I. — Det andre myntstykket ble i 1919 funnet i *Domkirken i Trondheim* (iflg. Dietrichson oppført 1161, senere restaurert). Det er en Malmøhvid fra Christopher av Bayern. — Det tredje stykket, som også ble funnet i *Trondheim*, innkom 1880 til det derværende Videnskapsselskapets myntkabinett. Det er en Malmøskilling fra kong Hans.

I Nord-Trøndelag er det i årene 1897 og 1900 funnet et par danske mynter fra denne periode på *Steinviksholm*, Skatval s., Nedre Stjørdal p. Den ene mynten synes etter beskrivelsen å ha vært en Malmøhvid fra Christopher av Bayern. Den andre er en Malmøhvid fra Christiern I.

Fra Troms foreligger det bare et løsfunn, som innkom til Tromsø Museum i 1898. Det er en Malmøhvid fra Christiern I (Schive XIII. 37 ff.; Schou I ff.), funnet på gården *Keianes*, Malangen s., Balsfjord p. Aarsb. 1898 s. 122 nr. 4; jfr. Tromsø Museums Aarshefter nr. 26 (Tromsø 1903) s. 145 nr. 1239.

To funn stammer fra ukjente funnsteder i Norge. Om det ene har vi følgende opplysninger fra 1810: »En malmgryte med danske mynter fra middelalderen, funnet i jorden» (Nat. Mus. Ark. I, s. 114 nr. 535 a). — Det andre funnet innkom til Universitetets Myntkabinett i 1927 og besto av en søsling fra Fredrik I, preget i Kjøbenhavn i året 1524.

Fra Christian III til Christianiamyntens opprettelse.

Som tidligere nevnt er det også for denne periode mest formålstjenlig å ordne funnene etter fylker.

Fra Østfold har vi en myntskatt og flere løst funne mynter, som på én nær skriver seg fra kirkefunn. Hertil kommer et offerfunn med herhen hørende mynter. De eldste funnmyntene er kommet fra *Rødenes kirke*, Rødenes s. og p. Herfra ble det i 1887 sendt inn til Universitetets Myntkabinett 16 brakteatblafferter, preget for Christian III ca. 1547 og følgende år (Galster s. 186 f.⁵, Schou U. A. 8). Dessuten fant man en toskilling, preget i 1564 for Fredrik II. — Fra en myntskatt, fremdratt i 1938 på *Skjærholten*, Hvaler s. og p., har vi en mark fra Fredrik II med pregeår 1563 (Schou 11). Denne myntskatt er omtalt i Årsskr. 1939 s. 192. — I året 1930 ble det fra *Råde* s. og p. sendt inn til Universitetets Myntkabinett en skilling, som er preget for Christian IV i 1620. — Et stykke med den samme nominal, men med årstallet 1624 innkom i 1862 til Myntkabinettet fra *Degernes kirke* (iflg. Dietrichson oppført før 1368, nedrevet 1862), Degernes s., Rakkestad p. — Av en *kilde* beliggende ca. 5 km sydvest for *Øymark kirke*, Øymark s., Aremark p., ble det i 1903 tatt opp en mengde offermynter. Blant disse var det også en toskilling fra Christian IV med årstallet 1625. Se N. N. U. Mbl. 1941 s. 109 ff.

Akershus har to myntskatter og fem løsfunn med danske mynter fra denne periode. — Den ene myntskatten ble dratt fram i 1857 på *As kirke*—

⁵ Senere fiksert av Galster til årene 1545—54 (se s. 245 i det flg.).

gård, Ås s. og p. Den besto av »27 danske sølvmynter fra Christian III og Fredrik II« (Årsskr. 1936 s. 18 F. 2). — Den andre skatten lå på *Søndre Ullershov*, Nes s. og p., og kom for dagen i 1910 (Årsskr. 1936 s. 20 G. 3). Den inneholdt bl. a. følgende fem danske mynter: Fra Christian III ett eksemplar av fireskillingen 1535 og to eksemplarer av toskillingen 1536, samtlige preget i Kjøbenhavn. Fra Fredrik II toskilling 1563 og fra Christian IV skilling 1624. — I *Nesodden* s. og p. fant man i 1859 »en sølvmynt (fireskilling), preget i Aarhus 1535« for Christian III (Årsskr. 1936 s. 19 F. 4). — Fra *Hovedøya*, Østre Aker s. og p., innkam der til Universitetets Myntkabinett et løsfunn i året 1846. Det besto av en toskilling, preget 1562 for Fredrik II. — En liknende toskilling fra samme konge ble i 1878 funnet på *Lund*, Fet s. og p. — Endelig har vi to løsfunn med mynter fra Christian IV. Det ene ble gjort i 1941 på en eiendom i *Østre Aker s. og p. (Strømsvegen 226)* og består av en skilling fra året 1621. — Det andre inneholdt en toskilling 1626. Den ble funnet i 1918 på *Vøyen* i Årnes, Nes s. og p.

Fra Oslo foreligger det 11 løsfunn. Herav er 10 fra Gamlebyen. — Christian III's mynter er representert i to funn. Om det ene av disse vet vi bare at det er gjort i »*Gamlebyen*« i 1862 og består av »to sølvmynter fra Christian III, hvorav den ene fra 1536(?); begge er funnet i en hage«. — Det andre funnet består av tre mynter som i 1878 innkam til Universitetets Myntkabinett fra *Sørenga*. Disse funnstykkene er en toskilling 1536 fra Christian III (Schou 1 ff.), en skilling 1583 fra Fredrik II (Schou 19 f.) og en fireskilling fra Christian IV med et utydelig årstall, som dog antas å være 1618 (jfr. Schou 89 ff.) — Foruten fra dette er Fredrik II's mynter kjent fra ytterligere fire funn i Gamlebyen: På *Loenga* fant man i 1877 en mark 1564. — Et annet, men *unævnt sted i Gamlebyen* ble det i 1881 funnet en mark 1563. — På »*Thor Olsens løkke*« fremkom i 1878 Fredrik II's skilling 1563. — Den samme nominal fra samme myntherre innkam i 1937 til Myntkabinettet fra et ikke nærmere angitt sted i *Gamlebyen*. — På *St. Halvardskirkens tomt* fant man i 1865 en toskilling, preget for Christian IV i 1625, dessuten en søsling lybsk, preget for den samme konge. — En åtteskilling, preget 1624 for Christian IV, ble i 1868 innsendt til Universitetets Myntkabinett fra *Mariakirkens tomt*. — Fra *Oslo Ladegård* innkam i 1879 en mark, preget i 1615 for Christian IV. — Videre kom i 1892 fra »*Smålensbanens tomt*« to skillinger fra Christian IV, preget henholdsvis 1621 og 162[?]. — Endelig må nevnes en skilling 1563 fra Fredrik II. Den ble funnet i 1912 på *Torshaug* i (det nåværende) Oslo.

Hedmark har to myntskatter og ett offerfunn med danske mynter fra denne periode. Den ene myntskatten er fra *Nordre Raustad*, Vinger s. og p., og kom for dagen i 1889. Den inneholdt bl. a. en mark, preget for Fredrik II i 1560 (Årsskr. 1936 s. 21 G. 11). — Den andre ble gravet opp i 1860 på *Hof kirkegård*, Hof s. og p. Av dens innhold kjennes en mark klipping, preget 156[3?] for Fredrik II. Dessuten var der en norsk mynt fra erkebiskop Olav Engelbrektsson og tre svenske mynter fra Gustav Vasa. Disse fem mynter antas å høre til en myntskatt. Denne siste har ikke tidligere vært publisert. — Til det foran nevnte offerfunn fra *Storhamarstranda*, Vang s. og p., gjort i årene 1929—1935, hører også seks mynter fra Christian IV. De består av fire skillinger fra årene 1620 (2 stk.) og 1621 (2 stk.), dessuten to stykker toskillinger med årstallene 1625 og 1627 (Årsskr. 1937 s. 34).

De fire funnene som foreligger fra *Oppland*, representerer bare Christian IV's mynter. Til en myntskatt fra *Bålseteren*, Sør-Fron s. og p., innsendt til Universitetets Myntkabinett i 1882, hører en åtteskilling 1608 av type som Thomsen 414, Schou 35 (Årsskr. 1936 s. 21 G. 12). — Fra *Loms kirke*, Lom s. og p., innkom i 1880 en herhen hørende dansk skilling (med bortslitt årstall) fra Christian IV. — I *Lesja* s. og p. fant man 1856 »en av de såkalte rytterpenge« (dvs. fire- eller to-skilling lybsk u. å., preget i Glückstadt og inndraget i 1625). — Fra *Gran prestegård*, Gran s. og p., ble i 1893 innsendt til Universitetets Myntkabinett en skilling, preget i 1621.

I Buskerud har vi 1881 fra *Ål kirkes tomt*, Ål s. og p., fått innsendt én av Christian III's Flensborgblafferter (brakteater med kronet C) fra ca. 1547 og følgende år (Galster s. 186 f.⁶, Schou U. A. 8). — Ellers har vi her to myntskatter med pregestykker fra denne periode. Den ene er fra *Skullestad*, Efteløt s., Sandsvær p. Her fant man i 1848 »femten til dels store sølvmynter (tyske og dansk-norske) fra slutten av 1500-tallet og begynnelsen av 1600-tallet«, altså Christian IV's tid (Årsskr. 1936 s. 21 G. 13). — Den andre fremkom i 1929 på *Leksvol*, Ål s. og p. Til denne skatten hørte to stykker toskillinger fra Christian IV med årstallene 1605 og 1627 (Årsskr. 1936 s. 23 H. 9).

Fra *Vestfold* er det fra denne periode blitt innsendt til Universitetets Myntkabinett to myntskatter og to løsfunn med danske mynter. En myntskatt, funnet 1877 på *Kråkere*, Tjøme s. og p., inneholdt bl. a. fra Christian III en halv Joachimsdaler ($\frac{1}{2}$ gyldengroschen) 1547 og en skilling 1551 (Årsskr. 1936 s. 19 F. 7). — En annen, ennå ikke publisert myntskatt,

⁶ Se note 5.

funnet 1918 på *Berg*, Svarstad s., Lardal p., inneholdt en skilling 1563 fra Fredrik II og en skilling 1623 fra Christian IV. Dessuten var der »4 norske erkebispemynter (antagelig fra Olav Engelbrektsson, 1522—1538), 1 pommersk og 4 ikke identifiserte mynter«. Det er dog sannsynlig at denne skatt har bestått av flere enn de nevnte 11 mynter. — I året 1862 ble det på *Tveitan*, Nykirke s., Borre p., funnet en mark med samme preg som Fredrik II's markstykker fra 1563. Denne funnmynt er imidlertid en falsk-myntners verk. — En ekte mark fra Fredrik II, preget i 1564, ble innsendt til Universitetets Myntkabinett i 1875 fra *Styrmo*, Svarstad s., Lardal p.

Foruten et løsfunn kjennes det to samlede funn fra *Telemark* med danske mynter fra denne tid. Begge disse siste inneholder myntskatter. I det ene av dem lå det fire markstykker fra Fredrik II. Tre av disse har tydelig årstallet 1563. På det fjerde eksemplar kan bare 156 leses; men det er sannsynlig at det siste siffer i årstallet likeledes har vært 3, altså 1563. Disse mynter ble sammen med andre store sølvmynter funnet i 1915 i *Seljord* s. og p. (Årsskr. 1936 s. 19 F. 8). — Den andre myntskatten innkom til Universitetets Myntkabinett i 1901 fra gården *Tresland*, Seljord s. og p. Hertil hørte en toskilling 162[5], preget for Christian IV (Årsskr. 1936 s. 24 H. 10). — Det først nevnte løsfunn ble gjort 1933 i *Østbygd* s., Tinn p., og besto av en mark 1561 fra Fredrik II.

Fra *Aust-Agder* foreligger det bare et løsfunn, som ble innsendt til Myntkabinettet i 1876 fra *Bykle* s., Valle p. Det består av »en sølvmynt, preget 1535 for Christian III«. Dette myntstykke synes å ha vært en mark.

I *Vest-Agder* ble det i 1869 på gården *Dal* (plassen »Knollen«), Søgne s. og p., funnet en mark, preget i året 1560 for Fredrik II.

I *Rogaland* fant man i 1916 en myntskatt i *nærheten av Stavanger*. Til denne skatten hørte tre markstykker, preget med årstallene 1561 og 1563 for Fredrik II. Da den ikke har vært publisert tidligere, skal her nevnes at den for øvrig besto av »11 slesvig-holstenske $\frac{1}{16}$ dalere (Doppelschillinge) fra årene 1595—1603, preget for hertug Johan Adolf; 2 nederlandske dalere, hvorav den ene uten årstall, den andre fra 1600; 2 tyske dalere fra årene 1578 og 1602, 1 tysk halvdaler 1585 og 2 tyske kvartdalere fra 1572 og 1587«. — Ellers har vi fra Rogaland bare en mark, preget 1563 for Fredrik II (Schou 27). Denne mynt ble funnet i 1941 på *Fattig-gården*, Frue s., Høtland p.

Fra *Hordaland* foreligger det en myntskatt og et løsfunn. Myntskatten er den tidligere (s. 164 f.) nevnte fra *Kråkenes*, Fjøsanger s., Fana p., der kom for dagen ca. 1924. Av herhen hørende mynter foreligger 14 stykker fra Fredrik II og 531 fra Christian IV. Den førstnevntes mynter består av

mark 1563, toskilling 1560 og 1563, skilling 1563 (10 stk.) samt en skilling med bortslitt årstall. Av Christian IV's mynter er følgende representert: Krone 1619; »klumpkrone« 1624; mark 1613 (2 stk.), 1614, 1615, 1617 (3 stk.); åtteskilling 1606, 1608 (2 stk.), 1622, 1623, 1624; seksskilling (»Dütchen«, $\frac{1}{16}$ Taler) 1625 og seksskilling 1629⁷ (4 stk.); »kronfireskilling« 1620 (2 stk.); fireskilling 1630⁷; større »rytterpenger«, dvs. fireskilling lybsk (3 stk.); toskilling »av skjoldtypen« 1604, 1605 (2 stk.), 1618 (11 stk.), 1621, 1624—1627 og 1629⁷ (57 stk.) samt eksemplarer med bortslitt årstall (4 stk.); mindre »rytterpenger«, dvs. toskilling lybsk (20 stk.); »kronskilling« 1619 (2 stk.); skilling »av skjoldtypen« 1595, 1605, 1608—1609, 1611—1624 (83 stk.) og eksemplarer med bortslitt årstall (5 stk.); skilling »med kronet C 4« 1619 (3 stk.), 1620 (72 stk.), 1621 (156 stk.), 1622 (9 stk.), 1623 (3 stk.) samt eksemplarer med bortslitt årstall (29 stk.); søsling lybsk 1623, 1624 (32 stk.), 1625 (6 stk.) og ett eksemplar med bortslitt årstall; hvid 1614 og 1624; 5 brakteater. Kråkenesskatten er omtalt i Årsskr. 1936 s. 22 G. 20. — Løsfunnet består av en toskilling (klipping), preget 1535 for Christian III. Mynten ble funnet i 1871 på *Lindås kirkegård*, Lindås s. og p.

Sogn og Fjordane kan bare oppvise to kirkefunn og en myntskatt med herhen hørende mynter. Det ene kirkefunn stammer fra *Ardals kirke* (iflg. Dietrichson oppført før 1323, nedrevet 1867), Årdal s. og p. Beretningen herom har følgende ordlyd: »Under kirkens golv fantes 1866 en del sølvmynter, hvorav 5 dansk-norske, samtlige yngre enn reformasjonen«. Det er sannsynlig at disse mynter har tilhørt tiden fra Christian III til Christian IV. — Det andre kirkefunnet besto av en skilling, preget 1621 for Christian IV. Den fremkom 1866 under nedrivningen av *Selje kirke* (iflg. Dietrichson oppført før 1322), Selje s. og p. — Myntskatten kom for dagen på *Reviken*, Nord-Vågsøy s., Selje p., i 1936. Av dens 566 mynter fra tiden 1618—1800 var der fem herhen hørende danske toskillinger fra Christian IV: én fra 1618, tre fra 1625 og én fra 1627. Jfr. Årsskr. 1937 s. 174 ff.

Fra Møre og Romsdal er det til Universitetets Myntkabinett innsendt én myntskatt og ett løsfunn. — Myntskatten kom for dagen 1877 i *Kristiansund*. Den skal bl. a. ha inneholdt »20 danske sølvmynter«. Av disse kjennes imidlertid nå bare tre fra det her behandlede tidsrom, samtlige fra Christian IV: Toskilling 1604 samt åtteskilling 1607 og 1608 (Årsskr. 1936 s. 25 I. 3). — Løsfunnet ble gjort i 1909 på gården *Slenes*, Eresfjord s., Nesset p. Det består av en åtteskilling fra Christian IV, preget 160[?]. — Dessuten fins det to eksemplarer av Christian IV's toskilling

⁷ Myntene med disse årstall er tatt med her, da Kråkenesfunnet er et samlet funn (en myntskatt) med sluttmynt fra 1630. Jfr. s. 159 note 4.

1626 i en myntskatt fra *Molde*. Den besto av 218 mynter og kom i 1923 til myntkabinettet i Trondheim (Årsskr. 1936 s. 25 I. 4).

En skilling, preget 1563 er den eneste danske funnmynt fra Fredrik II i Sør-Trøndelag. Den ble funnet i 1893 under reparasjonen av *Melhus kirke* (iflg. Dietrichson oppført 1200—1250) ved graving i jorden. — Ellers kjennes der en del toskillinger fra Christian IV i to myntskatter: Toskilling 1627 fra *Loholt*, Lade s., Strinda p., og toskilling 1604, 1618 (3 ekspl.), 1622, 1625 (5 ekspl.), 1626 (3 ekspl.) samt 1627 (4 ekspl.) fra *Søndre gate 22 i Trondheim*. Disse myntskattene ble funnet henholdsvis i 1883 og 1932.

Fra Nordland innkam i 1881 til Universitetets Myntkabinett en toskilling, preget i 1625 for Christian IV. Denne mynt er funnet på *Buksnes gamle prestegård*, Buksnes s. og p. — Dessuten foreligger der i en myntskatt fra *Torget*, Brønnøy s. og p., som ble funnet i 1926, fem toskillinger fra Christian IV, hvorav fire er preget i 1626 og én i 1627 (jfr. Årsskr. 1936 s. 26 I. 9).

LITTERATUR

- Bruun: L. E. Bruuns Mønt- og Medaille Samling. København 1928.
- Dietrichson: Dietrichson (L.). Sammenlignende Fortegnelse over Norges Kirkebygninger i Middelalderen og Nutiden. Theologisk Tidsskrift for den evangelisk-lutherske Kirke i Norge. 3. Række. 2. Bind. Christiania 1888. S. 1—51, 273—319 og 465—512.
- Dipl. Norv.: Diplomatarium Norvegicum. Oldbreve til Kundskab om Norg:s indre og ydre Forhold etc. i Middelalderen. I ff. Christiania 1849 ff.
- Galster: Galster (Georg). Danmarks Mønter. Nordisk Kultur XXIX. 1936.
- Hauberg¹: Hauberg (P.). Danmarks Myntvæsen i Tidsrummet 1146—1241. Det kgl. Danske Videnskabernes Selskabs Skrifter. 6. Række. Historisk og filosofisk Afdeling. V. 3. Kjøbenhavn 1906.
- Hauberg²: Hauberg (P.). Danmarks Myntvæsen og Mynter i Tidsrummet 1241—1377. Særtryk af Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie 1884. Kjøbenhavn 1885.
- Hauberg³: Hauberg (P.). Danmarks Myntvæsen i Tidsrummet 1377—1481. Særtryk af Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie 1886. Kjøbenhavn 1886.
- N. N. U. Mbl.: Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad 1936 ff.
- Oldtiden: Oldtiden. Tidsskrift for norsk forhistorie. I—XI. Stavanger — Oslo 1910 ff.
- Ramus og Devegge: Ramus' og Devegges ufuldendte myntverk.
- Schive: Schive (C. J.). Norges Mynter i Middelalderen. Christiania 1865.
- Schou: Schou (H. H.). Beskrivelse af danske og norske Mønter 1448—1814 og danske Mønter 1815—1923. Kjøbenhavn 1926.
- Thomsen: Catalogue de la collection de monnaies de feu Christian Jürgensen Thomsen. Del I—III. Copenhague 1866—1876.
- Tromsø Museums Aarshefter. Nr. 26. Tromsø 1903.
- Aarsb.: Aarsberetning fra Foreningen til norske Fortidsmindesmerkers Bevaring, Oslo.
- Årsskr.: Nordisk Numismatisk Årsskr. 1936 ff. Kjøbenhavn, Stockholm, Oslo.

SUMMARY

Hans Holst: Danish Coins from the 12th to the 17th Century, found in Norway.

The Danish part of Norwegian coin finds from the Viking period is well known, but on the other hand not that of the later ages. From the formation of the Union of Calmar under Eric of Pomerania until far into the 19th century there have nevertheless circulated a large number of Danish⁶ coins in Norway. It may be of interest therefore to see what the finds have preserved of this currency. The investigation reveals that the Danish part of the Norwegian coin finds is not insignificant, and we have therefore in the preceding survey stopped about the year 1628, when the Christiania mint was established, and let the continuation follow later.

From about 1100 to about 1628 there are altogether known in the present Norway 118 finds containing more than 1200 Danish coins, of which 3 finds with 5 coins from the period before 1400. These coins are distributed as follows: Sven Grade 2, Knud V Magnusson 1, Magnus Eriksson (Lund 1332—1360) 1, Eric Klipping 1, Eric of Pomerania about 76, Christopher of Bavaria 6, the Interregnum 1448 about 20, Christiern I about 157, Hans about 190, Christiern II about 42, Frederic I about 15, Christian III about 29, Frederic II about 58, Christian IV (to about the year 1628) about 604.

⁶ After the independant Norwegian coinage had come to an end, are understood by »Danish« coins such as were not struck at mints in Norway, but at other mints in the Danish-Norwegian monarchy.